

Els afrikaners es rebel·len contra la reforma de De Klerk

A Sud-àfrica reviuem els bòers

Acaçat per les dificultats, De Klerk ha dit que el 17 de març demanarà als blancs que diguen sí o no a les reformes. L'oposició al final de l'*apartheid* és encarnada sobretot pels afrikaners, descendents dels bòers. Un poble peculiar.

El primer que cal entendre dels bòers és que se senten africans. Aquesta és la gran diferència amb qualsevol altre procés colonial africà, i ho expressen amb la paraula que els dona nom actualment: *afrikaner*. La teologia, ben particular de l'església reformada holandesa els ha portats a creure, a més, que Déu ha creat aquell tros d'Àfrica per a ells i que la dominació sobre els negres forma part d'un pla diví.

La història, contada des de les tribus blanques, diu que quan els bòers van arribar d'Holanda, en 1652, no hi havia ningú a les terres que ocuparen. Però aquest "no hi havia ningú" vol dir, probablement, que no hi havia suficient densitat demogràfica per a provocar ròssecs d'espai. És cert, en aquest sentit, que els primers enfrontaments entre els bòers i els xhosa no van arribar fins uns cent anys després de l'arribada a Sud-àfrica d'aquests primers blancs. El xoc es va produir quan per primera vegada hi hagué la intersecció de dos corrents migratoris contraris: els bòers anaven cap al nord-est i els xhosa baixaven cap al sud. Un altre detall distintiu: al contrari del que passava a les altres colònies blanques del continent, hi havia molts bòers que només aspiraven a ser grangers i necessitaven la terra exactament igual que els seus oponents xhosa. La diferència era que els xhosa eren més, però els bòers tenien millors armes. No es pot oblidar, amb tot, que una part dels bòers tenien la seua vida concentrada en el tràfic d'esclaus de l'Índic i que la prohibició d'aquest tràfic per les autoritats britàniques en 1833 és un altre dels greuges que els bòers plantejaren contra les autoritats colonials.

En 1795 esclata el conflicte entre els bòers i els anglesos, quan els primers proclamen la colònia del Cap d'Holanda en nom dels príncep d'Orange. Per aquella època la majoria de les famílies bòers

ja eren africans de tercera generació. Els anglesos, alarmats, proclamen al seu torn la política d'anglicització, és a dir l'eliminació de la llengua i la cultura, especialment la religió, dels afrikaners. Això porta a un xoc definitiu amb els africans negres perquè obliga els bòers a abandonar la Colònia del Cap i a traslladar-se cap a l'altiplà interior a buscar un lloc per a viure-hi sense renunciar a les seues característiques. I l'altiplà no era buit. En 1836 10.000 bòers abandonen el Cap en massa i s'adrecen al nord en un movi-

ment que els farà passar a la mitologia afrikaner amb el nom de *Voortrekkers*. Acaben assentant-se en país zulú, en lluita amb aquesta tribu que, en aquells anys, era la més preparada en termes militars de l'Àfrica negra. Els zulus són definitivament vençuts en 1838, i abandonen les seues terres i deixen l'altiplà als bòers.

Els bòers, sense la pressió britànica, que es manté a la costa, proclamen les dues repúbliques del Transvaal (1852) i d'Orange (1854) i les mantenen. Però el descobriment de diamants a Kimberley en 1870 fa que els britànics s'interessin

per aquells territoris i forcen els bòers a integrar-se a la colònia. La primera guerra anglo-bòer té lloc en 1880-81, quan els britànics ja han derrotat els zulus a Ulundi. Aquesta primera guerra, la guanyen els anglesos de poc i abans de vint anys, entre 1899 i 1902, esclata la segona guerra bòer, la important.

La guerra, la guanya també Anglaterra, però ara les pèrdues són enormes. Els bòers plantegen una guerrilla molt potent que porta els britànics a incendiar-los les granges i a deportar 120.000 dones i fills de bòers a camps de concentració. 26.000 moriran. En les batalles cauran 6.000 guerrillers afrikaners i 8.000 soldats anglesos. Les dues repúbliques bòers són incorporades al domini britànic amb el nom d'Unió de Sud-àfrica.

Els bòers ja no van intentar una tercera guerra i es concentraren a dominar el nou estat per la política. És en 1948 que ho aconseguiran, quan el Partit Nacional obté per primera vegada el domini del Parlament. Llavors posen en marxa dues estratègies. Contra els anglesos hi ha la proclamació d'independència que arriba

finalment en 1961, i contra els negres la implantació de l'*apartheid*. L'objectiu de totes dues és d'assegurar la pervivència de la nació afrikaner.

La ideologia afrikaner, tal com l'entendem ara, es basa en una història elaborada a final del segle XIX i en una teologia que mostra, últimament, indicis de canvi. És a final del segle passat que els bòers prenen consciència de la seua opressió pels britànics.

La primera constatació d'aquest canvi de mentalitat, la trobem en un llibre escrit en 1876 pel pastor Du Toit que es titula *Die Geskiedenis van ons Land in die taal van ons Volk*. Aquest llibre reuneix dues característiques: és la primera història del poble bòer "Història del nostre poble" (és a dir que trenca amb la idea d'una mítica Holanda d'ultramar) i és el primer llibre important escrit en afrikaner "escrit en la nostra llengua". Curiosament l'afrikaner és un crioll inventat pels mestissos d'El Cap, sent així

que els bòers parlaven holandès antic que acabà sent substituït. Ja hi havia, doncs, dues bases per a sustentar-hi el patriotisme bòer. La tercera serà la mística de poble escollit.

L'arribada dels bòers al Karoo, a l'altiplà, els havia obligats a un canvi de mentalitat. Els separà dels ports i del contacte amb Europa i creà dos elements marcats per la duresa de la vida: una solidaritat igualitarista entre els grangers blancs i un rebuig violent dels negres. L'església ho vindria a arrodonir tot amb la benedicció d'una peculiar interpretació de la història.

Es pot dir que des del viatge a l'interior es comença a escriure una història sagrada dels afrikaners. Història que té el seu eix precisament en l'epopeia de la gran marxa a l'altiplà. Aquesta història busca dues coses. La primera, furnir una mitologia als bòers. És un mecanisme clàssic: les dificultats del passat porten a la necessitat d'un futur segur. Així els drames o les victòries personals o col·lectives com ara l'*Slagter's neck* (quan sis boers de frontera són penjats pels britànics en 1815 després d'haver-se revoltat contra els tribunals britànics que vetllaven pels negres) o el *Geloftedag* (festa del pacte de Transvaal que en 1881 provocà la mort de 700 anglesos en mans d'un escamot de 75 boers) esdevenen peces d'una voluntat divina que es veu claríssima en les victòries en grans batalles com són les de Mjuba Hill o Blood River.

Darrere la religió, i reforçant-la, vindrà la literatura, i escriptors com Eugène Marcus, Jan Celièr o Louis Leipoldt mitificaran l'univers afrikaner i estructuraran com ningú la imatge del poble escollit que ha de passar proves dures, però que mai Déu no abandona en l'últim moment.

I després de la literatura —normalment és el pas següent— hi ha la mitificació estètica, el punt de referència a la terra: els escenaris de grans batalles... o els monuments. Dos en particular: el monument a les dones de Bloemfontein i sobretot el *Voortrekkersmonument*, als afores de Johannesburg. Es tracta d'un edifici massís amb la forma del cercle de carros en que es defensaven els colons boers. A dins guarda la despulla de Piet Retief, un dels pares fundadors de la pàtria i és fet de tal manera que cada 16 de desembre al migdia el sol passa exactament sobre un forat que ilumina una placa en la qual hi ha escrit *Met jy Suid-Afrika* (Amb tu Sud-àfrica). Els tres milions de bòers l'han anat a veure ni que siga una vegada en la vida.

Vicent Partal

